
Quinze anys després

Aquest any en farà quinze que la revista «Els Marges» va sortir al carrer. Havia estat concebuda amb l'objectiu, ben precís, de servir d'instrument per a la reflexió crítica, cultural, lingüística i literària, i cercava d'interessar, a més, un públic general. Ja sabíem que aquest públic seria, necessàriament, per les circumstàncies polítiques d'aquells anys i per les característiques del producte, força minoritari. Però tampoc no vam voler, de cap manera, reduir el nostre àmbit d'acció a un marc estrictament acadèmic, convençuts que una funció de revisió crítica del passat i de debat entorn de l'actualitat cultural i literària si tenia algun sentit, àdhuc en relació amb la docència, era per les seves implicacions més enllà de les aules. Per això, en lloc de néixer com una revista universitària, que hauria tingut assegurada la seva supervivència en servir professionalment els interessos curriculars dels col·laboradors, vam optar, trampejant la legalitat franquista, per acollir-nos a una empresa editorial i, doncs, per entrar dins els circuits comercials. N'hem obtingut la llibertat, però també n'hem hagut de pagar un preu.

Era, tanmateix, apostar per la normalitat, dins un marc que es trobava molt lluny d'ésser-ne, de normal. Perquè l'opció ens obligava a actuar amb un gran rigor sense que ni nosaltres, com a redactors, ni els nostres col·laboradors, comp- tessin amb els mitjans i els recursos adequats i suficients. Però la feina que realitzàvem només així podia portar-se a terme. El problema principal provenia del fet que una revista com la nostra, que es proposava d'actuar sobre la vida cultural, veia limitades les possibilitats d'avançar-se als esdeveniments i, doncs, de generar una política pròpia. Amb aquestes condicions, si encarregàvem estudis o ressenyes, haviem de comptar sempre amb la bona voluntat dels col·laboradors —que mai no han estat remunerats—, els quals, al seu torn, es veien sotmesos

a les exigències del nivell que ens havíem imposat com a redacció. No podia, però, ser d'altra manera: la major part del material a publicar procedia de l'activitat crítica o de recerca que es realitzava al marge de la revista. Nosaltres havíem de dissenyar la nostra política des d'una actitud selectiva i d'exigència. Amb el preu inevitable de l'allunyament de la problemàtica cultural més immediata.

Han passat els anys i han canviat les circumstàncies polítiques. Potser seria hora de començar a reflexionar entorn del paper que la crítica cultural, lingüística i literària, exigent i desinteressada —una funció que han intentat d'acomplir, al costat nostre, altres sectors—, hauria de fer en el futur. En altre temps es deia que les revistes culturals havien vingut a substituir els salons aristocràtics en la creació de l'opinió pública i en l'establiment de les reputacions. Avui, pel que sembla, hem tornat als salons: són els grans editors que dominen i controlen el mercat literari els que imposen el prestigi; i són, sobretot, els mitjans de comunicació de masses —especialment la televisió—, ben controlats des de dalt, els que canalitzen l'opinió pública. No costa gaire deduir els motius que han impulsat l'administració a centrar tota la seva atenció en aquests darrers mitjans i a utilitzar-los per a atreure cap al poder uns quants diguem-ne intellectuals (o tecnòcrates?), que fins fa ben poc no tenia. La premsa en català, les revistes, llevat de les de partit o les de lluïment institucional, han estat deixades de la mà de Déu.

I és que allò que no s'ha fet és la creació d'una infraestructura cultural que respongués a una, la que sigui, millor o pitjor, perspectiva cultural globalitzadora. El govern català s'ha limitat a realitzar actuacions aïllades, en una concepció de la política cultural limitada a "fer coses" d'una manera additiva; i com més vistes millor, amb pretensions de modernor i de cosmopolitisme. I, mentrestant, s'ha deixat que allò que ja existia —cal esmentar, com a exemple, l'Institut d'Estudis Catalans?— anés agonitzant i que el que es creava de nou nasqués amb marques de fill de família amb pedigree. No parlem, ja, de la política restrictiva de l'estat, que disposa de l'única legalitat efectiva, dins la qual la cultura catalana continua no essent altra cosa que una nosa a suportar i, així que pot, a bandejar. Ni uns ni altres no s'han atrevit —o no han volgut— capgirar la situació de tal i com els venia donada. S'ha acceptat com a lògic que la cultura catalana ocupés, a Catalunya, un lloc secundari; que fos l'excepció i no la regla; que estructuralment no s'hagués mogut d'on la va deixar la guerra civil. Els nostres governants no han sabut ni tan sols potenciar allò que hi havia de creatiu en la vida cultural dels darrers anys de la dictadura, en la cultura popular (que han confós amb un populisme adulator), en el teatre, en la literatura. Al contrari: han anat cedint, enmig d'una indiferència general que han temut trencar, a totes les folklorades i suburbialades que poden reportar-los vots. Mentrestant, l'edifici cultural, que exigia ser apuntalat, ha continuat trontollant.

Com ha de quedar, doncs, una revista com la nostra, que no vol fer altra cosa que contemplar críticament, amb honestedat i sensatesa, la vida cultural del passat i del present? Què hem de fer si no som, en un sentit determinat, "moderns" (recordem que l'exercici de la història cultural i de la crítica no fa caure la cara de vergonya en cap país civilitzat), si no som prou "vistosos", si som més o menys "acadèmics" (tampoc no és un mal lleig), si no volem ser "institucionals"? Potser és cert que les revistes com la nostra només tenen sentit dins els àmbits acadèmics, on sembla que a molta gent els agradaria de reduir-nos, per tal que no molestéssim —què més voldríem!—, al servei només de les exigències curriculars dels professionals de l'ensenyament. Potser ens vam errar en l'opció que vam prendre fa quinze anys i seria millor que ens retiréssim per deixar espai

a les altres publicacions homologades, d'autobombo institucional, que aparentment compleixen els requisits que nosaltres no tenim.

Podiem fer dues coses: plegar o continuar. I hem decidit continuar perquè estem convençuts que «Els Marges» —o una revista com «Els Marges»— ha de tenir un lloc —ni exclusiu ni preferent, però un lloc, al capdavant—, si és que una cultura és alguna cosa més que una estructura burocràtica i unes institucions que donen vida a uns quants funcionaris; o un simple aparador per al lluïment de la tecnocràcia intel·lectual oportunista. Que consti que no discutim per una qüestió de mandarinatge que mai no hem exercit ni hem pretès d'exercir com a col·lectiu. Ni aspirem a obtenir un espai de poder —que potser ens cedirien si acceptéssim la nostra definitiva residualització—. És, justament, el dret a existir des de la crítica, amb opinió independent de qualsevol poder, allò que reclamem. La nostra existència és un pas, un de tants, perquè aquest dret pugui exercir-se. Però de res no servirà exercir-lo si no és com a part i component d'una estructura cultural i d'una vida literària que li donin sentit. I que, fins ara, viuen ofegades entre tanta oficialitat embafadora, tantes mancances i tanta ineficàcia.

«ELS MARGES»